

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 20. října 2022 ve věci č. 46342/19 – *Bierski proti Polsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že tím, že soudy odmítly upravit styk stěžovatele s jeho dospělým nesvéprávným synem, a nestanovením právního rámce na ochranu práva stěžovatele, nedostály orgány státu pozitivnímu závazku přijmout opatření na ochranu rodinného života a došlo tedy k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel usiloval o udržení kontaktu se svým synem trpícím Downovým syndromem i po dosažení jeho zletilosti. Po rozvodu manželství žil syn od dvou let pouze s matkou, která měla kontaktu otce se synem bránit. Styk proto probíhal až po ustanovení třetí osoby opatrovníkem nezletilého. Než měl syn dosáhnout zletilosti, stěžovatel požádal soud o úpravu styku a dosáhl vydání předběžného opatření, na jehož základě pravidelný kontakt pokračoval, byť kvůli údajnému bránění matkou ne vždy. Matka mezitím iniciovala zbavení svéprávnosti syna a soud ji ustanovil opatrovníci. Po roce soud návrh stěžovatele na úpravu styku zamítl a zrušil i předběžné opatření. Odkázal přitom na absenci zákonné úpravy styku po dosažení zletilosti dítěte a na vnitrostátní judikaturu. Podle ní rodič nemá právo navrhnout soudní úpravu styku s dospělým dítětem, jež je zbaveno svéprávnosti kvůli mentálnímu postižení a má ustanoveného opatrovníka. Ve všech finančních i osobních záležitostech se může na soud obracet pouze tento opatrovník, takže stěžovatel nebyl aktivně legitimován a soud nemohl jednat ani bez návrhu. Stěžovatel se obracel na soudy dál, neúspěšným odvoláním i návrhem na změnu opatrovníka a s novým návrhem na úpravu styku. Nakonec dosáhl toho, že soudy k návrhu státního zástupce uznaly, že opatrovnice svévolně brání kontaktu, a upravily podmínky styku otce se synem. Doba, kdy styk nebyl nijak upraven a neprobíhal, trvala déle než dva roky.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že neměl přístup k soudu, který by upravil jeho styk s nesvéprávným synem, a v důsledku toho došlo k přerušení jeho rodinných vazeb v období po zletilosti syna. Soud stížnost posuzoval nikoli na poli článku 6 Úmluvy, ale jako možné porušení práva na rodinný život, chráněného článkem 8 Úmluvy.

Soud na úvod připomněl, že existence „rodinného života“ je v podstatě otázkou skutkovou, závisící na existenci úzkých osobních vazeb. Přitom ale vztahy mezi rodiči a dospělými dětmi v zásadě pod ochranu článku 8 nespádají, leda by byla prokázána existence „dalších faktorů závislosti, kromě běžných citových vazeb“ (*Senchishak proti Finsku*, č. 5049/12, rozsudek ze dne 18. listopadu 2014, § 55, *Emonet a ostatní proti Švýcarsku*, č. 39051/03, rozsudek ze dne 13. prosince 2007, § 35, a *mutatis mutandis Kwakye-Nti a Dufie proti Nizozemsku*, č. 31519/96, rozhodnutí ze dne 7. listopadu 2000). Pak může jít o ochranu jednotlivce proti svévolnému zásahu ze strany orgánů veřejné moci nebo o přijetí opatření k účinné ochraně rodinného života, a to i před zásahy ze strany soukromých osob. Soud zopakoval, že ačkoli hranice mezi pozitivními a negativními povinnostmi státu podle článku 8 nelze přesně definovat, použitelné zásady jsou podobné. V obou případech je zejména třeba brát ohled na spravedlivou rovnováhu, která musí být nastolena mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti, včetně dalších dotčených třetích stran, a v obou kontextech má stát určitý prostor pro uvážení (*Evans proti Spojenému království*, č. 6339/05, rozsudek velkého senátu ze dne 10. dubna 2007, § 75).

Při posuzování této stížnosti Soud vyšel z ustálené judikatury, podle které článek 8 zahrnuje právo rodiče na přijetí opatření ke sloučení s dítětem a povinnost vnitrostátních orgánů tato opatření

přijmout, a to i v případech sporů mezi rodiči ohledně styku s dětmi. U povinnosti přijmout opatření k usnadnění styku s nepečujícím rodičem pak Soud posuzuje, zda vnitrostátní orgány přijaly všechny nezbytné kroky, jež za okolností toho-kterého případu bylo rozumné požadovat. Dalším důležitým faktorem v řízeních týkajících se dětí pak je, že zvláštního významu nabývá čas, neboť vždy existuje nebezpečí, že jakékoli procesní prodlení povede k faktickému vyřešení otázky (*H. proti Spojenému království*, č. 9580/81, rozsudek ze dne 8. července 1987, § 89–90).

V projednávané věci podle Soudu existoval mezi stěžovatelem a jeho synem rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy a toto ustanovení bylo na případ použitelné. Otec a syn se totiž odjakživa pravidelně stýkali, až do zrušení předběžného opatření, jehož vydání stěžovatel inicioval. Syn tedy byl součástí nejbližší rodiny stěžovatele. A Soud také mezi nimi shledal „další faktory závislosti“, neboť z důvodu svého postižení je dospělý syn nesvéprávný a komunikuje jen se známými lidmi.

Byť stěžovatel nakonec na základě diskrece soudu a státního zástupce dosáhl rozhodnutí vnitrostátního soudu, neměl na vnitrostátní úrovni na zajištění svého práva na styk s dospělým synem nárok, ani neexistoval právní rámec pro ochranu rodinných práv otce. Soud neshledal u takového omezení žádný legitimní cíl, ani že by mohlo být považováno za „nezbytné v demokratické společnosti“. Ostatně vláda netvrdila opak. Soud navíc neviděl v daném případě konkurující si zájmy – stěžovatel jako biologický otec s navázaným vztahem se svým synem měl zjevně zájem na pokračování vztahu i po zletilosti syna a nic nenasvědčovalo tomu, že by to nebylo ku prospěchu syna. Soud vzal v úvahu, že otec styk nevyžadoval proti vůli syna (ten vlastní vůli nebyl schopen vyjádřit, ale styk nebyl nikdy vynucovaný); pokud by jejich zájmy byly v protikladu, nebo pokud by se zdálo, že je styk proti přání syna, vnitrostátní soudy by to samozřejmě měly zvažovat.

Soud dále shledal, že ve vztahu k mladému dospělému se závažným mentálním postižením je třeba uplatnit stejné pojetí času jako důležitého faktoru v řízení jako v případě dětí. Jakékoliv zpoždění může mít za následek určitou míru odcizení.

Proto Soud uzavřel, že v období mezi zrušením předběžného opatření a soudní úpravou styku vnitrostátní orgány nesplnily svou pozitivní povinnost přijmout opatření směřující k obnovení styku mezi stěžovatelem a jeho synem. I s ohledem na prostor pro uvážení státu Soud konstatoval, že neexistence jakéhokoli právního rámce na ochranu práva stěžovatele na rodinný život v situaci, kdy je jeho dospělý syn nesvéprávný, představuje porušení článku 8 Úmluvy.